

Γράφει ο **Ιός**: Τάσος Κωστόπουλος, Αντα Ψαρρά,
Δημήτρης Ψαρράς

Οι υπηρεσιακές αναλύσεις του Αμερικανού πρέσβη για τις επετειακές εκδηλώσεις και η συμβολή του στις απαγορεύσεις που επέβαλλε σταδιακά η κυβέρνηση Καραμανλή.

Σαράντα χρόνια μετά την πρώτη επέτειο του Πολυτεχνείου, η συλλογική απότιση φόρου τιμής στα θύματα της αντιδικτατορικής εξέγερσης εξακολουθεί ν' αποτελεί σημείο αναφοράς για όλες τις εκδοχές της ελληνικής Αριστεράς και των κοινωνικών κινημάτων, αλλά κι έναν από τους πιο έγκυρους δείκτες για την ανάπτυξη και τους εσωτερικούς συσχετισμούς αυτών των τελευταίων. Ως πολιτικό γεγονός, η επετειακή πορεία έχει αυτονομηθεί σε μεγάλο βαθμό από το γενέθλιο συμβάν του 1973, η μνήμη του οποίου συνυφαίνεται άλλωστε στο μυαλό των επόμενων γενιών μ' εκείνες των μεταπολιτευτικών εορτασμών και των δικών τους θυμάτων. Τιμώμενο γεγονός καθίσταται έτσι τελικά η ίδια η επέτειος, ως άνελη νομιμοποίηση της εξέγερσης ενάντια σε μια εγχώρια αυταρχική εξουσία. Εξ ου και η έλξη που εξακολουθεί ν' ασκεί σε μεγάλη μερίδα της νέας γενιάς, σε αντίθεση με το ανούσιο γκάρντεν πάρτι της 23ης Ιουλίου που εκλαμβάνεται ως εσωτερική υπόθεση των κυβερνήσεων.

Η διαδικασία με την οποία καθιερώθηκε η 17η Νοεμβρίου ως το κατεξοχήν δημοκρατικό σύμβολο των τελευταίων δεκαετιών έχει περιγραφεί αναλυτικά σε παλιότερο δημοσίευμα του «Ιού» (18.11.2007). Σήμερα θ' ασχοληθούμε με μια άλλη πλευρά αυτής της ιστορίας: πώς είδε και πώς αντιμετώπισε αυτή την καθιέρωση η πρεσβεία των ΗΠΑ στην Αθήνα, τελικό σημείο της διαδρομής των εκατοντάδων χιλιάδων διαδηλωτών που τιμούσαν την επέτειο εκείνα τα χρόνια. Μέσα από τις εκθέσεις που υπέβαλλε την τριετία 1974-76 στους προϊσταμένους του ο πρέσβης Τζακ Κιούμπιτς παρακολουθούμε την αρχική αμηχανία να μετασχηματίζεται σταδιακά σε συνειδητή εχθρότητα και πιέσεις στην κυβέρνηση για επιβολή απαγορεύσεων στο δρομολόγιο της πορείας. Τα ντοκουμέντα που χρησιμοποιούμε προέρχονται από το αρχείο του Χένρι Κίσιγκκερ, υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ εκείνη την εποχή, κι έχουν αναρτηθεί στον ιστότοπο Wikileaks.

Η σκιά των «εξτρεμιστών»

Το πρώτο σχετικό έγγραφο του Αμερικανού πρέσβη (74ATHENS8198) συντάχθηκε στις 14 Νοεμβρίου 1974, απευθυνόταν στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ και στον στρατιωτικό διοικητή του NATO στην Ευρώπη και αφορούσε τη διάχυτη κινδυνολογία γύρω από τη συγκέντρωση και την πορεία που είχαν εξαγγείλει για το απόγευμα της επομένης, δύο μέρες πριν από τις βουλευτικές εκλογές, οι φοιτητικές οργανώσεις της άκρας Αριστεράς. Ο Κιούμπιτς αναφέρει «πλήθος φημών στα επιτελεία διαφόρων κομμάτων, πως οι εξτρεμιστές ελπίζουν να καλλιεργήσουν κλίμα στη συγκέντρωση του Πολυτεχνείου για να αναστατώσουν τη συγκέντρωση της Ν.Δ. ένα μίλι πιο πέρα, με τελικό στόχο να προκαλέσουν συγκρούσεις με τις δυνάμεις ασφαλείας, οι οποίες θα μπορούσαν να επηρεάσουν τον χρόνο των εκλογών», παραδέχεται όμως ότι «μια τέτοια τακτική δεν θα 'χε καμία σχέση με τη δραστηριότητα των φοιτητών το τελευταίο τρίμηνο». Επισημαίνοντας πως «η μυθολογία της εξέγερσης του Πολυτεχνείου έχει αποκτήσει σημαντική ισχύ» κι ότι «βάσει της εκλογικής νομοθεσίας απαγορεύονται όλες οι δημόσιες συγκεντρώσεις από τα μεσάνυχτα της Παρασκευής 15 Νοεμβρίου ως τη Δευτέρα 18 Νοεμβρίου», προσθέτει επίσης ότι «πιστεύεται ευρέως πως ο Καραμανλής προγραμμάτισε τις εκλογές για τις 17 Νοεμβρίου προκειμένου να υποβαθμίσει την

πιθανότητα συγκρούσεων με τους φοιτητές κατά την πρώτη επέτειο».

Το μεγαλύτερο μέρος της εμπιστευτικής αναφοράς ασχολείται με τις πιέσεις που ασκήθηκαν πάνω στους φοιτητές για την αναβολή των εκδηλώσεων: «Σε συνάντηση όλων των κομματικών αντιπροσώπων στις 11 Νοεμβρίου συμφώνησαν όλοι να απαιτήσουν αποχή από κάθε προκλητική συγκέντρωση πριν από τις εκλογές και να μεταθέσουν την απότιση φόρου τιμής στο Πολυτεχνείο γι' αργότερα». Δημόσιες εκκλήσεις επ' αυτού έκαναν στις κεντρικές προεκλογικές συγκεντρώσεις τους τόσο η κεντρία Ε.Κ.-Ν.Δ. όσο και η Ενωμένη Αριστερά, με αποτέλεσμα «σημαντική πίεση στον Παπανδρέου και στο ΠΑΣΟΚ», οι «νεαροί οπαδοί» του οποίου θεωρούνταν «η ομάδα που έχει τη μεγαλύτερη πιθανότητα ν' αποπειραθεί να παρενοχλήσει τον Καραμανλή στις 15 Νοεμβρίου». Ο Αμερικανός πρέσβης καταγράφει πως «έχουν αναρτηθεί αφίσες με την ανακοίνωση αντιφατικών ημερομηνιών» για τον εορτασμό της επετείου, αλλά και το γεγονός ότι, «παρά τις πιέσεις, μαοϊκοί, αναρχικοί, τροτσκιστές κι ανεξάρτητοι μαρξιστές φαίνονται ακόμη διατεθειμένοι να πραγματοποιήσουν τη συγκέντρωση της 15ης Νοεμβρίου» και «πορεία τριών μιλίων μέχρι το προάστιο της Καισαριανής, όπου κομμουνιστές κρατούμενοι εκτελέστηκαν το 1944 και το οποίο παραμένει σήμερα ισχυρή κομμουνιστική περιοχή». Διατυπώνει, ωστόσο, την αισιόδοξη πρόβλεψη ότι, δεδομένου πως «η διαδρομή της πορείας απέχει πολύ από το κέντρο των Αθηνών», «αν κάποιος τραμπούκος επιχειρήσουν να ξεχυθούν προς την κατεύθυνση της συγκέντρωσης του Καραμανλή, η αστυνομία θα έχει άφθονα περιθώρια ελιγμών».

Δυο μέρες μετά, ο λακωνικός απολογισμός αυτής της πρώτης εκδήλωσης γίνεται στα ψιλά μιας γενικότερης έκθεσης με χαμηλή διαβάθμιση (74ATHENS8243): «Ομάδα περίπου 2.000 μαοϊκών φοιτητών και άλλων πραγματοποίησε συγκέντρωση στις 15 Νοεμβρίου γύρω στις 6 μ.μ. τοπική ώρα και πορεία μέσω των Αθηνών στο προασιακό "Σκοπευτήριο" της Καισαριανής».

«Ατυχής σύνδεση»

Η ικανοποίηση από τη σαρωτική εκλογική νίκη της Ν.Δ. εξηγεί ίσως την ήπια αντιμετώπιση των επόμενων επετειακών εκδηλώσεων σε αδιαβάθμητη έκθεση της 18ης Νοεμβρίου (74ATHENS 8278): «Η πρώτη επέτειος της εξέγερσης του Πολυτεχνείου τιμήθηκε αυθόρμητα κι εντυπωσιακά την ημέρα των εκλογών από χιλιάδες Αθηναίους που επισκέφθηκαν τον χώρο της σχολής και πρόσφεραν στεφάνια κι ανθοδέσμες σε πολλά από τα οποία είχαν προσαρτηθεί ποιήματα, προσευχές και ρητά. [...] Η κεντρική πύλη, που πετάχτηκε πέρσι μετά το στραπατσάρισμά της από ένα τανκ, ξανακουβαλήθηκε στην μπροστινή αυλή του Πολυτεχνείου, όπου σκεπάστηκε μ' ένα πελώριο βουνό από λουλούδια. Το ρεύμα των επισκεπτών συνεχίστηκε στη διάρκεια της 18ης Νοεμβρίου». Αξιοσημείωτη είναι πάντως η σιβυλλική διατύπωση που χρησιμοποιείται για την εξέγερση του 1973: οι Αθηναίοι, διαβάζουμε, τιμούν «τους φοιτητές που συγκεντρώθηκαν για τη δημοκρατία πριν από ένα χρόνο με μοιραίες συνέπειες για τους ίδιους και το ελληνικό έθνος».

Λιγότερο χαρούμενος είναι ο πρέσβης στις 21 Νοεμβρίου, σε εκτενή αναφορά του προς το Στέιτ Ντιπάρτμεντ και το NATO για τα πολιτικά χαρακτηριστικά του τριήμερου επίσημου εορτασμού (74ATHENS8359). Με ανησυχία διαπιστώνει ότι «στο σκεπτικό του εορτασμού έχει δοθεί διακριτός πολιτικός χρωματισμός από την οργανωτική φοιτητική επιτροπή, αριστερού βασικά προσανατολισμού», το επίσημο ανακοινωθέν της οποίας -που δημοσιεύθηκε σε όλες τις εφημερίδες, πλην του χουντικού «Ελεύθερου Κόσμου»- έθετε στόχους την πλήρη αποχώρηση από το NATO, την απομάκρυνση των αμερικανικών βάσεων και την επίλυση του Κυπριακού βάσει των αποφάσεων του ΟΗΕ. Εξίσου ενοχλημένος δείχνει από το κύριο άρθρο της συντηρητικής «Καθημερινής», το οποίο καυτηρίαζε χωρίς περιστροφές την αμερικανική υποστήριξη προς τη σφαγή. Σε γενικές γραμμές παραμένει, ωστόσο, αισιόδοξος: μολονότι «η άκρα Αριστερά επιχειρεί να διαστρέψει τον πρώτο πανεθνικό εορτασμό δίνοντάς του μian αντιαμερικανική ώθηση που θ' αντιπαραθέσει τους "καταχθόνιους Αμερικανούς ιμπεριαλιστές" στους οσιομάρτυρες φοιτητές», εκτιμά, «την επαύριο της ηχηρής ψήφου του ελληνικού εκλογικού σώματος υπέρ της πολιτικής μετριοπάθειας, υπάρχουν λόγοι να ελπίζουμε πως αυτό το μοτίβο δεν θα βγάλει πολλές

σπίθες».

Οι επετειακές εκδηλώσεις της Μεταπολίτευσης

Σχετικά συγκρατημένη είναι και η πρώτη, αδιαβάθμητη αναφορά του για την πελώρια πορεία της 24ης Νοεμβρίου (74ATHENS8396): «Το πέραςμα της διαδήλωσης μπροστά από την πρεσβεία ξεκίνησε γύρω στις 7 μ.μ. και συνεχίστηκε μέχρι τις 10.30 μ.μ. Οι διαδηλωτές ανέρχονταν ενδεχομένως σε περισσότερους από 150.000, η μεγαλύτερη συγκέντρωση αυτού του είδους μέχρι σήμερα. [...] Το πλήθος ήταν πειθαρχημένο, παρά τα βαριά συνθήματα και τα γιουχαίσματα προς την πρεσβεία. Πολλά πανό είχαν την ταυτότητα "ΚΝΕ",

Κομμουνιστική Νεολαία Ελλάδας [...] Οι διαδηλωτές, πολλοί από τους οποίους κρατούσαν κεριά, φάνηκε να διαλύονται ειρηνικά». Διευκρινίζει, επίσης, πως «η αθηναϊκή αστυνομία υπήρξε ως συνήθως συνεργάσιμη και παρείχε την αναγκαία προστασία στα υπάρχοντα της πρεσβείας».

Σε διαφορετικό επίπεδο κινήθηκε, ωστόσο, η τελική εμπιστευτική ανάλυση του Κιούμπιτς, μία μέρα μετά, με παραλήπτες το Στέιτ Ντιπάρτμεντ, την DIA και τα ηγετικά κλιμάκια του NATO (74ATHENS8419): «Το αποκορύφωμα των εκδηλώσεων ήταν η πορεία 200-300.000 Ελλήνων από τον χώρο του Πολυτεχνείου μέχρι την αμερικανική πρεσβεία, όπου οι διαδηλωτές φώναξαν από κοινού "έξω οι Αμερικάνοι" κι έκαναν την πενταδάκτυλη υποτιμητική ελληνική χειρονομία που είναι γνωστή ως "μούντζα". Μολονότι οι εγκαταστάσεις της πρεσβείας παρέμειναν άθικτες, η εβδομάδα δύσκολα θα μπορούσε να θεωρηθεί θετική για την αμερικανική εικόνα στην Ελλάδα». Υπολογίζοντας ότι μισό εκατομμύριο Έλληνες αναμίχθηκαν ενεργά στις εκδηλώσεις (που επηρέασαν, «μέσω της εκτενούς κάλυψης από τον Τύπο και την τηλεόραση, όλο το ελληνικό έθνος»), ο πρέσβης διαπιστώνει πως «η καθαρά μαρξιστική εκμετάλλευση του εορτασμού» προσέδωσε στον τελευταίο «μια διακηρυγμένα αντιαμερικανική απόχρωση», με αποτέλεσμα τη νοερή «σύνδεση της επίσημης αμερικανικής παρουσίας» με τους βασανιστές της ΕΣΑ, τους σφαγείς του Πολυτεχνείου και τους πραξικοπηματίες της Κύπρου. Αυτή η «ατυχής εξέλιξη», καταλήγει, «δεν μπορεί εύκολα ν' αγνοηθεί, αν και θα πρέπει εξίσου να μη διογκώνεται», αφού «πολλοί Έλληνες ένιωσαν αναμφίβολα πως οι εκδηλώσεις αυτού του Σαββατοκύριακου ήταν υπερβολικές κι αναγνώρισαν πως η κατάσταση γινόταν αντικείμενο εκμετάλλευσης».

Πάνω απ' όλα, προβληματισμό προκάλεσε στον Αμερικανό πρέσβη η επιβεβαίωση των οργανωτικών ικανοτήτων του φοιτητικού κινήματος και του κύρους που αυτό απολάμβανε στην ελληνική κοινωνία: «Πέρα από τον ίδιο τον Καραμανλή, με το συνδυασμένο κύρος της κυβέρνησης και του κόμματός του, είναι αμφίβολο αν υπάρχει σήμερα στην Ελλάδα οποιασδήποτε άλλη δύναμη η οποία έχει το σφρίγος και την ικανότητα να προσελκύσει εκατοντάδες χιλιάδες Έλληνες σ' ένα νόμιμο πολιτικό γεγονός και να τους μετατρέψει σε καλά οργανωμένους, αν κι εκμεταλλευόμενους, διαδηλωτές. Αυτή η ικανότητα θα μπορούσε να δημιουργήσει ιδιάζοντα προβλήματα στην ελληνική κυβέρνηση».

Η πειθαρχημένη «απειλή»

Ότι το 1974 προκαλούσε απλώς ανησυχία, ένα χρόνο μετά αποτελούσε δυσάρεστη βεβαιότητα. Σε διαβαθμισμένη αναφορά του προς το υπουργείο, την DIA και τον διοικητή του 6ου στόλου (75ATHENS8954), ο Κιούμπιτς εκτιμά στις 18.11.1975 τους διαδηλωτές της δεύτερης επετείου «σε πιθανόν πάνω από 250.000», στους οποίους έπρεπε να προστεθούν «100.000 θεατές παραταγμένοι κατά μήκος της διαδρομής της πορείας, ως επί το πλείστον ομόφρονες των πορευομένων». Τονίζει πως οι διαδηλωτές «δεν ενδιαφέρονταν να προκαλέσουν ταραχές» αλλά βάδιζαν σε συντεταγμένα κομματικά μπλοκ, «καλά πειθαρχημένοι κι επιτηρούμενοι από τη δική τους περιφρούρηση»· καταγράφει λεπτομερώς

τα συνθήματα που ακούστηκαν από κάθε μπλοκ, του «ακροαριστερού ΕΚΚΕ» συμπεριλαμβανομένου, τα γιουχαίσματα μεταξύ αντίζηλων οργανώσεων αλλά και «την ανήκουστη από το 1945 κραυγή στους δρόμους της Αθήνας, που συνδέει το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ με το Πολυτεχνείο». Η ουσιαστική όμως ανάλυση περιλαμβάνεται στην εμπιστευτική έκθεσή του (75ATHENS8955), με επιπλέον αποδέκτες τον Κίσιγκερ και τον αρχηγό του αμερικανικού ναυτικού στην Ευρώπη:

«Αν υπήρχε ποτέ οποιαδήποτε αμφιβολία, ένα τετραήμερο επετειακών εκδηλώσεων στην Αθήνα και παρεμφερείς εκδηλώσεις σε όλες τις μεγάλες ελληνικές πόλεις επιβεβαίωσαν πως η βία κι η αιματοχυσία στο Πολυτεχνείο της Αθήνας πριν από δύο χρόνια έχουν αποκτήσει τις διαστάσεις εθνικού συμβόλου στα μάτια των Ελλήνων και ιδιαίτερα της ελληνικής νεολαίας. Η μεγάλη πλειονότητα των Ελλήνων που δεν έκανε τίποτα για ν' αντιταχθεί στη χούντα τώρα τιμά την επέτειο του Πολυτεχνείου, του μόνου συγκεκριμένου δείγματος λαϊκής αντίστασης στη χούντα, και γιορτάζοντάς την εξιλεώνεται εν μέρει για τη συναίνεσή της επί επτά χρόνια στρατιωτικής δικτατορίας. [...] Εμβληματικό αυτής της εθνικής συναίνεσης είναι το ότι η ίδια η κυβέρνηση, στο πρόσωπο του υπουργού παιδείας Ζέππου, κατέθεσε στεφάνι στο ίδρυμα, παρ' όλο που οι εκδηλώσεις εκεί, όπως και η πορεία, οργανώθηκαν από την ελληνική Αριστερά και άκρα Αριστερά [...].

Με τα μάτια της Πρεσβείας

»Αν η αγιοποίηση του Πολυτεχνείου ήταν απλώς ένας εορτασμός της επανόδου της Ελλάδας στην ελευθερία, θα ενδιέφερε αλλά δεν θα ανησυχούσε τις ΗΠΑ. Φέτος όμως, όπως και πέρσι, ο αντιαμερικανισμός έπαιξε δεσπόζοντα ρόλο στις εκδηλώσεις. Όπως επιθυμούσαν οι οργανωτές, οι διαδηλωτές χάραξαν μια διαδρομή από το Πολυτεχνείο στην αμερικανική πρεσβεία, η οποία συνέβαλε στην ενίσχυση της υφιστάμενης ταύτισης στο μυαλό του λαού ανάμεσα στην αμερικανική κυβέρνηση και τη χούντα [...]. Η κυβέρνηση, που κατ' ιδίαν και σε

κάποιο βαθμό δημόσια αποδοκιμάζει τον αντιαμερικανισμό, αισθάνθηκε πιθανόν, αν σκέφτηκε να το κάνει, ότι θα μπορούσε να απομακρύνει την πορεία από την πρεσβεία -αλλάζοντας το δρομολόγιο- αλλά μονάχα με κόστος τη μείωση της ταύτισής της με τη δημοκρατία και το λαϊκό αίσθημα [...].

»Είναι δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να μετρήσει κανείς το σχετικό βάρος που αποδίδεται στη “δημοκρατία” και στον “αντιαμερικανισμό” από τους περίπου 350.000 συμμετέχοντες και θεατές της πορείας της 17ης Νοεμβρίου. Για πολλούς, δυστυχώς πάρα πολλούς, τα δύο είναι προς το παρόν αξεχώριστα. Υπάρχει, φυσικά, μια μειοψηφία που απορρίπτει αυτή την αντίληψη. Ανάμεσά τους κι εκείνοι που ανησύχησαν εντελώς από το θέαμα κομμουνιστικών και σοσιαλιστικών λαβάρων ν' ανεμίζουν στους κεντρικούς δρόμους της ελληνικής πρωτεύουσας και οι φόβοι των οποίων για την “κομμουνιστική απειλή” επιδεινώθηκαν χθες τη νύχτα.

»Από πλευράς μας, μπορούμε να ελπίζουμε ότι, με τα χρόνια, η 17η Νοεμβρίου θα γίνει όλο και περισσότερο γιορτή δημοκρατίας κι όλο και λιγότερο εστία αναζωπύρωσης του αντιαμερικανισμού. Θα συνεχίσουμε τις προσπάθειές μας, τόσο με την κυβέρνηση όσο και με τη χώρα εν γένει, προκειμένου να το πετύχουμε».

Διπλωματικό τελεσίγραφο

Με ικανοποίηση ο Κιούμπιτς αναμετέδωσε στις 14.11 ένα κύριο άρθρο της «Καθημερινής», το οποίο -σε αντίθεση με την προηγούμενη χρονιά- αποσυνέδε πλήρως τις ΗΠΑ από τη σφαγή και πρότεινε την απαγόρευση της πορείας ή την αλλαγή του δρομολογίου της (756ATHENS8883). Πολύ πιο ενδιαφέρουσα

είναι όμως η εξιστόρηση των πιέσεων που ασκήθηκαν επ' αυτού από την πρεσβεία σε μια σειρά κυβερνητικά στελέχη, την επομένη ακριβώς του εορτασμού.

Σε συνάντησή του με τον υπουργό Αμυνας Ευάγγελο Αβέρωφ για άσχετο θέμα (18.11), ο πρέσβης ήταν λ.χ. αρκούντως ωμός: «Δεν βλέπουμε τι σχέση έχουν τα γεγονότα του Πολυτεχνείου το 1973 με την πρεσβεία και, ως εκ τούτου, απορούμε γιατί η πρεσβεία επιλέχθηκε από τους φοιτητές, με την έγκριση της αστυνομίας, ως τέρμα της πορείας». Ο Αβέρωφ, πάλαι ποτέ συνομιλητής της χούντας κι «ένα από τα πλέον υπεύθυνα μέλη της κυβέρνησης», κατά τον πρεσβευτή, δεν δυσκολεύτηκε να πλειοδοτήσει. Χαρακτήρισε την επέτειο «απόπειρα μυθοπλασίας», αποφάνθηκε πως «οι φοιτητές στο Πολυτεχνείο επιβράδυναν μάλλον παρά επιτάχυναν την επάνοδο στη δημοκρατία», αφού υπονόμισαν «τη σχετικά μετριοπαθή κυβέρνηση Μαρκεζίνη», κι υποσχέθηκε να τοποθετηθεί επ' αυτού στη Βουλή. Ακόμη κατηγορηματικότερος ήταν την επομένη ο υπουργός Ναυτιλίας Αλέξανδρος Παπαδόγκωνας, που ξεκαθάρισε στον πρέσβη πως «η ελληνική κυβέρνηση έσφαλε με το να επιτρέψει την πορεία μπροστά στην πρεσβεία των ΗΠΑ» (75ATHENS9020).

Περισσότερες αποχρώσεις χαρακτήρισαν το ίδιο βράδυ την επιχειρηματολογία του ΥΠΕΞ Δημητρίου Μπίτσιου (75ATHENS9053). Όταν ο Κιούμπιτς τού δήλωσε ότι το ανεμπόδιο πέρασμα των διαδηλωτών μπροστά από την αμερικανική πρεσβεία «δεν μπορεί παρά να είναι επιζήμιο για τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις και για τα αληθινά συμφέροντα των δυο χωρών», ο υπουργός ισχυρίστηκε πως είχε κάνει ό,τι μπορούσε για να το εμποδίσει αλλά σκόνταψε στην... αστυνομία: «Οι οργανωτές δήλωσαν στην αστυνομία ότι, αν η πορεία επιτρεπόταν, αισθάνονταν ότι, με τη συνεργασία των δυνάμεων της τάξης, ήταν ικανοί να εγγυηθούν μια απολύτως ειρηνική και μη βίαιη διαδήλωση. Ωστόσο, είπαν οι οργανωτές, αν η αστυνομία αρνούσαν να επιτρέψει την πορεία στην πρεσβεία δεν υπήρχε αμφιβολία ότι κάποιες ομάδες θα προχωρούσαν στην πρεσβεία με κάθε τρόπο κι υπήρχε κίνδυνος σοβαρής σύγκρουσης και βίας. Ως εκ τούτου, είπε ο Μπίτσιος, ο αρχηγός της αστυνομίας των Αθηνών απαίτησε έντονα από την ελληνική κυβέρνηση να επιτρέψει την πορεία να βγει από το κέντρο και να περάσει από την πρεσβεία, η δε κυβέρνηση συμφώνησε απρόθυμα». Η ξερή απάντηση του Αμερικανού διπλωμάτη ήταν ότι, μολονότι εκτιμά τις εξηγήσεις και τις προσπάθειες του συνομιλητή του, θεωρεί την προσέγγιση των διαδηλωτών στην πρεσβεία «παντελώς ανάρμοστη κι αδικαιολόγητη».

Η συμμόρφωση με τας υποδείξεις

Η απαγόρευση της πορείας (27/11/1977) |

Η ώρα της ικανοποίησης του αμερικανικού τελεσιγράφου ήρθε τον Νοέμβριο του 1976. Με αφορμή την εκλογή του «φιλέλληνα» Τζίμι Κάρτερ στην προεδρία των ΗΠΑ, η κυβέρνηση Καραμανλή απαγόρευσε πλήρως την πορεία, η δε ΕΦΕΕ αντιπρότεινε να φτάσει μέχρι το άγαλμα του Βενιζέλου. Στις 14.11, ο υπουργός Προεδρίας και Παιδείας Γεώργιος Ράλλης ξεκαθάρισε στον πολιτικό σύμβουλο του Κιούμπιτς «πως η κυβέρνηση θα παραμείνει σταθερή στη μη αδειοδότηση της πορείας μέχρι την πρεσβεία» αλλά «επισήμανε πως ένας συμβιβαστικός τερματισμός θα μπορούσε να είναι το κτίριο της Βουλής».

Ενημερώνοντας την Ουάσινγκτον και το NATO, ο πρέσβης θύμισε πως αυτή η αναμέτρηση δεν ήταν η πρώτη του είδους: «Νωρίτερα φέτος οι φοιτητές κι η αστυνομία βρέθηκαν πρόσωπο με πρόσωπο, όταν η ΕΦΕΕ επιχείρησε πορεία δίχως άδεια για κάποιο φοιτητικό συνδικαλιστικό ζήτημα. Η αντιπαράθεση κερδήθηκε από την αστυνομία καθώς οι φοιτητές διαλύθηκαν ειρηνικά». Ομως «τούτη τη φορά το ζήτημα είναι πιο φορτισμένο συναισθηματικά κι οι γραμμές έχουν χαραχθεί πιο άκαμπτα, καθώς τόσο η κυβέρνηση όσο και η φοιτητική ηγεσία έχουν ποντάρει στην πορεία το γόητρό τους» (76ATHENS12214).

Το γαϊτανάκι συνεχίστηκε, με την αστυνομία να επιτρέπει την πορεία μέχρι τα Προπύλαια και τον αρχηγό της κεντρίας αξιωματικής αντιπολίτευσης, Γεώργιο Μαύρο, να βγάζει στο παραπέντε από το καπέλο τον λαγό της «συμβιβαστικής» διαδρομής ως τη Βουλή. Τελικά η ΕΦΕΕ υπέκυψε στην απαγόρευση και μια διαδήλωση 300.000 ατόμων (κατά την εκτίμηση του πρέσβη) διαλύθηκε ειρηνικά στο Σύνταγμα, μπροστά στα θωρακισμένα των MAT που караδοκούσαν στη Βασιλίσσης Σοφίας.

«Η κυβέρνηση Καραμανλή έπαιξε ένα πολύ σκληρό παιχνίδι με την αντιπολίτευση», πανηγυρίζει έτσι ο Κιούμπιτς στην εμπιστευτική απολογιστική έκθεσή του (76ATHENS12368). «Κέρδισε μια νίκη στα σημεία, η οποία θα 'πρεπε να της δώσει μελλοντικά αυτοπεποίθηση, μολοντί εύκολα θα μπορούσε να είχε γίνει ένας βίαιος χαμός στο κέντρο των Αθηνών, αν οι φοιτητές ανταποκρίνονταν στην πρόκληση της κυβέρνησης. Αν και πολλοί δεξιοί θα προτιμούσαν ίσως να μην υπάρξει καμιά απολύτως πορεία αντί της

συντετμημένης που πραγματοποιήθηκε, είναι επίσης αλήθεια πως η κυβέρνηση, κρατώντας αυστηρή στάση, κέρδισε κάμποσα σημεία όσον αφορά τους λογικότερους συντηρητικούς επικριτές της, που της χρεώνουν συχνά ανεπαρκή ζήλο στην αντιμετώπιση των «κομμουνιστών».

Το κλείσιμο του κύκλου ολοκληρώθηκε το 1977, όταν με πρόσχημα τις βουλευτικές εκλογές της 20ής Νοεμβρίου απαγορεύθηκε κάθε επετειακή συνάθροιση, ακόμη και μπροστά στο ΕΜΠ. Σε αντίθεση με το 1974, απαγορεύθηκε επίσης η μετατροπή της μετεκλογικής συγκέντρωσης της ΕΦΕΕ (27.11) σε πορεία κι όσοι δοκίμασαν να προχωρήσουν πετσοκόπηκαν αλύπητα από τα ΜΑΤ. Προς μεγάλη χαρά του διαδόχου τού Τζακ Κιούμπιτς, επιτετραμμένου Χόθορν Μιλς, που διαπίστωσε -κι αυτός- πως ο «εθνάρχης» είχε πια για τα καλά σοβαρέψει.

Διαβάστε

**Public Library of US Diplomacy* (<https://search.wikileaks.org/plusd>). Πάνω από δύο εκατομμύρια αποχαρακτηρισμένα διπλωματικά έγγραφα των ΗΠΑ από τα αρχεία των Χένρι Κίσινγκερ (1973-76) και Τζίμι Κάρτερ (1977), ανάμεσά τους και όσα χρησιμοποιήσαμε στον σημερινό «Ιό».

**Laurie Van Hook (ed.), Foreign Relations of the United States. Greece; Cyprus; Turkey, 1973-1976* (Ουάσινγκτον 2007, εκδ. US Government Printing Office). Η επίσημη συλλογή ντοκουμέντων του Στέιτ Ντιπάρτμεντ για τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις την ίδια περίοδο. Απουσία όχι μόνο των εγγράφων που παρουσιάζουμε σήμερα, αλλά και οποιουδήποτε ντοκουμέντου σχετικά με το Πολυτεχνείο.

**David Zierler (ed.), Foreign Relations of the United States. Cyprus; Turkey; Greece, 1977-1980* (Ουάσινγκτον 2014, εκδ. US Government Printing Office). Η επόμενη έκδοση της ίδιας σειράς αποφεύγει ακόμη και την απλή αναφορά στο Πολυτεχνείο και τις επετείους του.

Δείτε

**Νίκου Καβουκίδη, Μαρτυρίες* (1975). Ντοκιμαντέρ για την κρίσιμη διετία 1973-75, από την αντιδικτατορική εξέγερση ως την επεισοδιακή πρώτη επέτειο της Μεταπολίτευσης, με κεντρικό άξονα τον πρώτο εορτασμό του Πολυτεχνείου.

**Νίκου Κούνδουρου, Τα τραγούδια της φωτιάς* (1975). Αποτύπωση του κλίματος των πρώτων μηνών της μεταπολίτευσης, με ενδιαφέροντα πλάνα από την πρώτη πορεία του Πολυτεχνείου.

Πηγή: efsyn.gr